

manu, a qua expectare debemus perseverantiæ donum: *Humiliamini igitur sub potenti manu Dei* (1 Pet. 5, 6). *Humiliamini*, cum tanta sint humilitatis bona et emolumenta. *Humiliamini*, cum tanta Christus vobis exhibeat humilitatis documenta et exempla. *Humiliamini*, cum tanta quoad corpus et quoad animam sit vobis vilitas, infirmitas et miseria. Heu! qui fieri potest, quod tot et tanta humilitatis motiva homines ad humilitatem non inclinent? *O mira vanitas*, inquit Doctor mellifluus, *o mira fatuitas cordis nostri, cujus elationem perfecte dirimere, cujus cervicicos motus omnino domare humilitatis materia tanta non sufficit, quin adhuc superbiat terra et cinis*. O frater, si præfata omnia ad humilitatem sectandam te quomodocumque moveant, huic virtuti comparandæ sedulo incumbere et media ad eam assequendam idonea totis conatibus assume. *Primo*, hæc serio et sæpe meditare, quæ ad humilitatem sectandam te inclinare cognoscēs, quia variis viis homines ad humilitatem Deus attrahit, et hanc viam quisque sequi debet, quæ ad humilitatem se a Deo trahi cognoscet. *Secundo*, humilium te consortio adjuge, sicut enim *qui communicaverit superbo, induet superbiam* (Eccl. 13, 1), ita et qui communicaverit humili, induet humilitatem. *Tertio*, assuesce sustentantiæ contumeliarum et eorum omnium quæ idonea sunt ad humilianda hominum corda, quia, ut ait S. Bernardus, *humiliatio via est ad humilitatem*; si ergo virtutem appetis humilitatis, viam non refugas humiliationis. *Quarto*, humilibus te exercere officiis, exemplo Christi, qui pedes lavit discipulorum, et qui innumera humilitatis munera obivit; humilitas enim est virtus practica, quæ iteratis humilitatis actibus comparatur; humilia te ergo in omnibus, et post mortem ad sublimes cœli thronos exaltaberis. *Amen*.

DOMINICA QUARTA POST EPIPHANIAM.

DE CONSCIENTIA MALA.

Motus magnus factus est in mari (Matth. 8, 24).

Nihil jucundius, nihil in corde dulcius, in terra nihil quietius et securius bona conscientia. Hæc est templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aula Dei et habitaculum Spiritus Sancti. Hæc damna rerum non metuit, non verborum contumelias, nec corporis cruciatus. Quomodocumque res eveniant, feliciter, infeliciter, etiamsi vel lapides pluât, etsi terra collabescat, etsi cœlum ruat, bona conscientia sine metu est, in tuto est, segura est. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, illa quieta et segura est. Imo et quocumque adventante casu, illa semper segura et tranquilla erit: *Hæc segura erit, cum corpus morietur; segura, cum anima coram Deo præsentabitur; segura, cum utrumque in die iudicii ante tribunal terrificum justis iudicis statuetur* (de int. domo, int. op. S. Bern.). O mirandam bonæ conscientie pacem, tranquillitatem, quietem et securitatem. At de mala et iniqua peccatoris conscientia longe aliter sentiendum et disserendum: nulla enim pena major est mala conscientia, in qua quia Deus non est, nulla consolatio, quies nulla, sed timor, tremor et inquietudo continua reperiuntur. Malam hanc conscientiam motu maris delineatam in hodierno Evangelio videmus: quid enim mala conscientia, nisi *mare fervens, quod quiescere non potest* (Isa. 57, 20); et quod timoris, desperationis, aliarumque passionum motibus continue agitur? Quod quam verum sit clarius patebit, cum scelerosæ illius conscientie stimulos, motus et cruciatus explicaverimus. *Ade*.

Perbelle locutus est divus Bernardus cum pravam hominis impiæ conscientiam, testem, iudicem et carnificem esse asseruit: *Ipsa est testis, ipsa iudex, ipsa tortor*. Ipsa quidem est testis

internus, qui hominem peccatorem de perpetratis peccatis continuo accusat; ipsa est iudex incorruptus, qui absque ulla personarum acceptione, eujuslibet status et conditionis peccatores, tamquam læsæ majestatis divinæ reos condemnat; ipsa est carnifex crudelis, qui peccatoris mentem flagellat, ejusque cor dire lancinat et oruentat. His sancti Bernardi verbis satis explicari videtur, quid sit mala conscientia, quæ munera obeat, quosque motus in hominis peccatoris anima excitet. Ut autem latius explicetur, quibus stimulis mala conscientia impiorum corda lancinet, quosque motus in eis excitet, ejus sævitiam inspicio non solum ad præsens tempus, sed etiam tempore quo peccator morietur, a Deo judicabitur et in inferno torquetur. Et ideo ut omnia hæc tempora complectar, dico, quod mala conscientia 1. est *testis importunus*, qui peccatores accusat nunc et acrius accusabit in morte; 2. est *iudex severus*, qui peccatores condemnat nunc et severius condemnabit in die judicii; 3. est *carnifex crudelis*, qui peccatores torquet nunc et terribiliter torquet in inferno. Conscientia mala peccatores accusat et accusabit, condemnat et condemnabit, torquet et torquet. En tres istius concionis partes.

I PARS.

Conscientia mala est testis, qui peccatores accusat nunc, et acrius accusabit mortis tempore.

1. Nonnullos peccatores reperire est, qui in cathedra pestilentie, in peccatorum suorum firmeto, ac in umbra mortis sedent quieti, et quasi vera pace fruentes: peccavimus, inquit, et nil nobis accidit triste; peccavimus, nec tamen mordentem et intus accusantem conscientiam sentimus et experimur. O perversam hujusmodi peccatorum pacem? Quæ quidem non est vera pax, imo extremus mentis stupor, vel portentosa in peccatis obduratio. Habent hi cauteriatam conscientiam: hi insensibiles sunt, ac maligna et periculosissima fruuntur pace. Sicut

enim qui inter procellas dormit, propior est periculo, quam qui vigilat, ita peccator, qui conscientia motus et stimulus non sentit, magis periclitatur, quam qui illos experitur; unde ait D. Hieronymus: *tranquillitas illa tempestas est*. Pessima hac tranquillitate pauci fruuntur peccatores; pauci mordentem et intus accusantem non sentiunt conscientiam, quia eo ipso, quo homo in grave quoddam lapsus est peccatum, conscientia ejus fit testis importunus, eum semper et ubique accusans ac adversus illum indesinenter testificans. Hæc est testis, quem ubique circumfert peccator, cujus accusationem et testimonium nequaquam evadere potest: *Omnia potest homo fugere præter seipsum: quocumque fugerit, semper eum conscientia sequetur* (S. Bern. in Cant.). Prava ubique peccatorem sequitur conscientia et ubique illum accusat: in domo et in foro, in templo et in diversorio; dum orat, dum ludit, dum epulatur, dum stat et dum ambulat, semper circumfert testem illum internum, qui patratæ scelera ei continue objicit et exprobrat: *Intus habet agentem conscientia accusatorem et hunc ubique circumfert* (Chrys. ho. 8 ad pop.). Deo in voluptatis paradiso ambulanti et quærenti ab Adamo ubi esset; *Adam ubi est?* respondit protoparens noster: *Vocem tuam audivi in paradiso, et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me* (Gen. 3, 10). Suavis erat, amica erat, paterna erat vox Dei Adamum alloquentis; paradisos etiam erat locus voluptatis, in quo nullus iudex, accusator nullus adhuc visus erat; et tamen Adamus, auditis duabus his vocibus blande et suaviter prolatis: *Ubi es?* pavet, fugit, seque abscondit. Causam rogatus, hanc prætextit; *eo quod nudus essem*. Falleris, heu! falleris; non eo quod nudus esses, sed eo quod peccator esses, et quia conscientia quasi testis et accusator importunus, intus redarguebat, inerepabat et accusabat. *Quare, dic, oro, quare timuisti quoniam videbat sibi trucem stare accusatorem, conscientiam dico; neque enim alium objurgatorem habebat et testem peccatorum, quam unicum illum, quem intus circumferebat* (Chrys. homil. 17 in Gen.). Ecce testem importunum, a quo intus accusatur Adamus, et ecce testem inevitabilem, a

quo fere omnes accusantur peccatores. Mox ut aliquis in enorme quoddam peccatum, statim insurgit ille testis, inclamans et ostendens magnitudinem criminis. Nec solos plebeios arguit: ipsos reges, imperatores, pontifices et omnes eminentioris dignitatis personas. Velim quod scelus perpetraverint in mediis noctis tenebris, in antro, in silva, in loco remotissimo et omnibus hominibus inaccesso, ipsa testis unus erit pro mille, qui continue peccatorem objurgabit et perpetrati criminis accusabit; nec talem testem quis fugere potest: *Fugere non potes conscientiam tuam amarulentam accusatricem*. Postquam crudeli fratricidio manus suas cruentavit Cain, timor et tremor venerunt super eum, ac vagus et profugus secessit in terram Edom. Fugit Cain, nemine persequente; ubique timet, ubique trepidat, nusquam quietus, nec domi nec foris, nec diu, nec noctu; quia intus habet mordentem et accusantem conscientiam. Eodem prorsus modo, inquit Chrysostomus, quisquis fornicatione corpus fodavit, quisquis adulterio thorum alterius denigravit, quisquis proximi bona inique abstulit, pupillos oppressit, vel aliud quoddam scelus perpetravit, conscientiam intus stimulantem sentit. Frustra obscurum declinat cubiculum, frustra ædes sacras fugit, frustra ad terras externas commigrat, ut illic pace fruatur et securus vivat; nam nulla ullibi ei pax, nulla securitas, cum semper circumferat testem importunum et amarum accusatorem, conscientiam scilicet, quæ eum ubique accusat. *Obambulabat, amarum accusatorem circumferens conscientiam* (Chrys. hom. 3 de verb. Isa.). Conscientia est testis a Deo prepositus et delegatus ut peccatores quosque accuset, illos ideo ubique sequitur: et sive in cubili decumbant, sive in mensa opipare epulentur, sive comœdiæ intersint, sive ludis mentem alio vertere conentur, domesticum illum testem a Deo legatum undequaque circumferunt et ab eo accusantur. Nunquam illos deserit internus et domesticus ille testis: *Quocumque vado, conscientia mea non me deserit, sic sic in domo propria, et a propria familia habeo accusatores et testes*. O testem terribilem! o formidandum accusatorem! *Qui peccatores acrius etiam arguit, instante mortis tempore.*

2. Tunc sane conscientia in peccatores magis exardescit, omniaque toto vitæ tempore perpetrata scelera, quasi monstra horrenda menti eorum objicit. In memoriis eorum revocat singula crimina quæ fecerunt, personas cum quibus peccaverunt, loca et tempora in quibus corpus et animam inquinaverunt. Tunc acrius arguit et increpat eos conscientia, dicens: o peccator, hæc et illa patrastrî crimina, hoc et illo loco, cum tali et tali persona, hoc et illo tempore: *Arguet te malitia tua et increpabit te* (Jerem. 2, 19). Rex Anthiochus morti proximus, *vocavit omnes amicos suos et dixit illis; recessit somnus ab oculis meis, et concedi, et corruî corde præ sollicitudine, et dixi in corde meo; in quantum tribulationem deveni et in quos fluctus tristitiae, in qua nunc sum, qui jucundus eram et dilectus in potestate mea!* (1 Mach. 9). Unde huic regi terribilis illa tristitia quæ eum dormientem occidebat, et morientem obruerat? a prava utique conscientia, quæ eum intus accusabat, illique præterita scelera in memoriam revocabat. *Nunc vero reminiscor, inquit, malorum, quæ feci in Jerusalem: unde et abstuli omnia spolia aurea et argentea, quæ erant in ea*. Quasi dicat: mœrore et tristitia obruor ob ea quæ perpetravi scelera, quorum horrendam ideam menti meæ continue objicit scelerosa conscientia. Intus mordet, intus lancinat, intus accusat, commissa intus improbat crimina; ac ita acriter me arguit, ut vix accusationum ejus pondus et acerbitatem ferre valeam. O quam acriter morientem hunc principem accusavit conscientia! Equidem multa his similia conscientie acerime peccatores morti proximos arguentis habemus exempla. Nonne Saul jam moriturus Amalecitate cuidam clamat: *Sia super me et interfice?* Cur cito vult interfici et præcoçi morte perire, nisi ut scelerosæ conscientie acerbas illas declinet accusationes et increpationes, quæ illum dire cruciant et ad angustias redigunt: *Quoniam tenent me angustie?* Nonne Henricus Angliæ rex, teste Sanderò, imminente mortis hora, sibi videre videbatur cubile, cui decumbebatur, religiosus illis circumdatum, quos iniquæ morti adjudicarat? Unde hoc, nisi a testificante et accusante intus

conscientia, quæ illi exprobrabat, quod viros pietate insignes morti tradidisset. Nonne Constantius, Græcorum imperator, post illatam fratri necem, ita ab intus mordente et accusante conscientia turbatus est, ut ubique jam mortuum videre crederet fratrem, craterem sanguine plenum manu gestantem, ac ei dicentem: *Bibe, bibe, frater*. Ad quid autem multa hujus rei exempla congeram? Non enim hunc solum, aut illum, sed omnes penitus peccatores, instante mortis hora, conscientia acerrime accusat. Tunc præterita omnia quæ patrarunt crimina, velut terribilem exercitum, in conspectum eorum adducit. Vellent hi suorum oblivisci scelerum; optarent horrendas criminum suorum imagines e mente delere, at conscientia indesinenter eos accusat, eorumque crimina illis semper in memoriam revocat. O terribilem testem! o testem mille aliis testibus terribiliorem! O quam miseri peccatores, qui importunas testis illius accusationes sistere et sopire non curant! O peccator, vis ut intus non accuset conscientia? Accusa teipsum in sacro penitentiae tribunali. Vis non audire accusantem et intus oburgantem conscientiae testem? Esto tu adversus teipsum testis accusa teipsum: tua confessario pande scelera, eaque et coram ipso, et coram Deo detestare. Sic sic silentium impones conscientiae, quæ est testis qui accusat: *ac etiam iudex qui condemnat*.

II PARS.

Conscientia mala est iudex, qui peccatores condemnat nunc, et severius condemnabit in formidando iudicii die.

1. Sibi sæpe suadere conatur peccator, levia, nulla, aut non necessario confitenda esse peccata, quæ perpetravit. Seipsum decipere vult, ac falso et erroneo iudicio firmum et indubitatum tenere, quod quæ fecit crimina, virtutes potius, quam crimina dicenda sint. At vertat se quocumque voluerit peccator; peccata sua virtutis minio operiat quantum placuerit; sibi ipsi

aduletur; ac se ut non peccatorem inspicere conetur; incorruptum semper habet intus iudicem, qui æquissimam in illum sententiam fert; illumque ut peccatorem et reum accusat, iudicat et condemnat, ac intus indesinenter clamat, eum esse criminis et mortis reum: *Ipsa accusat, ipsa iudicat, ipsa condemnat*. Ubique timet, ubique trepidat gravis cuiusdam criminis reus: *Sonitus terroris semper in auribus illius; et cum pax sit, ille semper insidias suspicatur* (Job. 15, 21). Si pestis viciniam invadat, si micent fulgura, si tonitrua mugiant, subito expavescent peccatores.

*Hi sunt qui trepidant, et ad omnia fulgura pallent
Cum tonat, exanimis primo quoque murmure cæli.*

(Joven. sat. 13).

Timebat Cain, existimans homines undique armatos incedere ad illum occidendum, et ideo dicebat: *Omnis igitur qui invenerit me, occidet me* (Gen. 4, 14). Trepidabant similiter formidolosi Ægypti, de quibus in libro Sapientiae (c. 17) dicitur, quod ad sonitum saxi cadentis, ad vacca mugitum, ad jucundum aquæ murmur, ad gratissimos zephyri sibilos, ad suaves volucrum cantus expavescebant. Idem de omnibus peccatoribus asserit aureus orator dicens, quod *umbras tremunt, omnem strepitum timeant, et quemque existimant contra se venire* (hom. 8 ad pop.). Cur, quæso, tanto peccatores timore quatiantur? Causam adducit Chrysostomus dicens, sic trepidare peccatores, quia intus habent incorruptum iudicem, conscientiam scilicet, quæ adversus illos insurgit, accusans et condemnans eos, ut reos criminum quæ perpetrarunt: *Incorruptus iudex conscientia, cum adversus hominem exurgit, clara voce clamat et accusat* (hom. 17 in Gen). Apud Plutarchum de Besso legitur, quod cum patrem obruncasset, diuque scelus ejus latuisset, ad cænam vocatus, garrularum nidum hirundinum hasta dejecit. Rogatus, cur hunc dejecisset nidum? *Non auditis, inquit, hirundines adversum me loqui ac testari, me esse patris interfectorem*. Fallebatur impius ille, non enim ab hirundinibus, sed intus a propria conscientia, ut a iudice

incorrupto accusabatur et condemnabatur: *Incorruptus iudex conscientia clara voce clamat, et accusat*. De homine quodam, qui prædixit mercatorem clam obruncarat et spoliarat, refert Lobetius, quod intus audiret obmurmurantem conscientiam, ac continue dicerent: *Occidisti, occidisti*. Cumque quodam die ei pransuro vituli caput apposisset mulier, statim exhorruit, expalluit, totusque contremiscens uxori dixit: *aufer, aufer hoc caput humanum*: vultum enim hominis occisi sibi videre videbatur. Ast falebatur: nam nec internam vere audiebat vocem, nec occisi mercatoris vultum cernebat; internum habebat iudicem conscientiam, qui adversus illum indesinenter sententiam ferebat, dicens: *Occidisti, occidisti hunc mercatorem*. Tu es ipse homicida, ut es homicidii illius reus, et ideo æterni supplicii reus. O quam terribile est conscientie iudicium: quod ille homo non declinavit, nec ullus peccator effugere potest. Quocumque vadat, quocumque fugiat, formidandum semper conscientie iudicium subibit. Hominum vitare potest iudicia: conscientie propriæ iudicium declinare non potest: *Humana iudicia potest subterfugere male agens; sed non iudicium conscientie* (D. Greg. Mor. 17, 8). Intra se dicit nonnumquam peccator, ignotum est omnibus peccatum, quod perpetravi: omnes penitus homines latet: et ideo impossibile est, quod quis adversum me testimonium ferat. Etsi vero, inquit, plures adessent testes, scio quid faciam, ut non loquantur: modo unum verbum proferam; nullus unquam in me insurget testis: pecuniis obturabo ora eorum; nullusque iudex erit ita incorruptus, qui adversum me sententiam dicat. O stulte? a nullo putas teste accusari, a nullo iudice condemnari? Falleris: internum enim habes testem, a quo continue accusaris, et internum iudicem, a quo condemnaris. Conscientia enim ut testis importunus te continue accusat, et ut iudex severus te indesinenter condemnat: *Putas tibi prodesse, te non habere conscium, cum conscientie quotidianam sentis perpetuumque iudicium?* Nonne internum hunc audis iudicem adversum te sententiam proferentem? Nonne pravam, sceleratamque tuam conscientiam intus obmurmurantem sentis? Nonne muta voce in aure cordis

clamat: tu talia et tanta scelera perpetrasti? Nonne tibi dicit: quia graviter peccasti, gravia mereris supplicia, ad quæ Deus haud dubie te condemnabit? Dic, quæso, nonne tales adversus te sententias conscientia profert? Nonne sic te iudicat et condemnat severus ille iudex? Sic sane clamat, sic iudicat et sic in te fert iudicium condemnationis: *Dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæva perturbata conscientia* (Sap. 17, 10).

2. O quam terribilis ille iudex; o quam severe peccatores in hoc mundo condemnat! quam severius adhuc in illos sententiam dicit in tremendo extremi iudicii die! Tunc speciales omnes iterabit sententias, quas in peccatores tulerat, dum in hoc mundo viverent; novamque et terribilem in eos simul cum Christo sententiam pronuntiabit. Cum peccatori dicit Christus: *Esurivi et non dedisti mihi manducare*; dicit et conscientia, verum est quod esurientibus non dederis panem, quo vescerentur. Cum peccatori dicit Salvator: *Sitivi, et non dedisti mihi potum*; *hospes eram et non collegisti me*; obmurmurabit et conscientia intus dicens; certum est, quod sitientibus potum, et peregrinis hospitium denegaveris. Cum conqueretur de peccatore Christus, ajens: *Nudus eram, et non cooperuisti me*; *infirmus et in carcere, et non visitasti me*, dicit conscientia: verum est quod hæc et alia multa perpetraveris scelera, quibus dignus es qui ad inferni supplicia condemneris: ergo discede maledicte: vade in infernum, æternum cruciandus. Omnes peccatores unica sententia ad inferni supplicia Christus condemnat, dicens: *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus*: at sæva conscientia, cuique propria exprobrans crimina, quemque etiam speciali sententia feriet. Luxurioso dicit: quia fœdis te toties conquinasti libidinibus, nec ante mortem tuorum pœnitentiam peccatorum agere voluisti, *vade in ignem æternum*. Avaro intus dicit: quia pauperem et viduam facultatibus spoliasti: quia aliena inique rapuisti, nec ea restituere voluisti, *vade in ignem æternum*. Ebrioso dicit: quia te toties vino ingurgitasti, plusque gulæ, et ventri quam Deo placere studuisti, *vade*

in ignem aeternum. Sic sic in quolibet peccatores sententiam dicit conscientia. Nonne severus ille iudex? Nonne terribilia ejus judicia? Terribilia quidem: proinde ut illa vitare valeas, ad prudentes vade confessarios, ut ab iis sententiam absolutionis habeas. O quam melius est a peccatis in hoc mundo abstinere, vel ea salutaris poenitentiae baptismo delere, quam internum semper gerere iudicem conscientiam, et in tremendo Dei iudicio ab eodem iudice argui, increpari et ad aeterna supplicia condemnari? O quam optabilius est, absolutionis sententiam in hoc saeculo a sacerdote audire, quam condemnationis iudicium a saeva conscientia in generali iudicio prolatum subire? O quam suavius est, aliquantulum ruboris coram prudenti confessario nunc tolerare, quam tunc et a Christo et a conscientia ad aeterna inferni tormenta damnari? Age nunc peccator, a peccatis abstinere, ac salubribus poenitentiae operibus te serio accinge, ut utriusque hujus iudicis terribilem sententiam devites: *ac etiam ut tecum conscientia munus carnificis non obeat.*

III PARS.

Conscientia mala est carnificis crudelis, qui peccatores torquet nunc, et terribilius torquet in inferno.

1. Conqueruntur nonnumquam viri justi de prosperitate impiorum, quos in hoc mundo magna felicitate gaudere, nec quidquam sinistri pati arbitrantur; *quare, inquit, via impiorum prosperatur? bene est omnibus qui praevicantur, et inique agunt?* (Jer. 12, 1). Fallimini, inquit Augustinus, fallimini, o viri justi, nec probe nostis, quae sit via Dei super peccatores; audivi enim saepe Isaiam dicentem: *Dicite justo quoniam bene* (Is. 3, 10); non tamen idem audivi de peccatoribus. Imo de iis dicitur: *causa impio in malum* (ser. 28 de verb. Ap.); qua ratione ergo dicere audetis: *bene est omnibus qui praevicantur?* Nequaquam ita est, ait Au-

gustinus, quia in mediis divitiis et deliciis peccator habet in secreto cordis sui tortorem conscientiae suae, a quo dirissime cruciatur. Si quis haberet in cubiculo tortorem carnis, non bene ei esset, nec de illo diceretur, omnia ei prospere cedere; quanto minus de impio dicendum, eum felicem esse, omniaque illi esse prospera? Non sic de illo censendum; infelix enim nimium impius, quia intus habet tortorem conscientiam, a qua indolenter et crudelissime torquetur. Sicut in pomo sub vernanti cortice saepe latet rodens vermiculus; sicut etiam intra statuum exterius deauratam et ornatam rodentes saepe delitescunt vermes et turpes araneae, ita inter saeculi divitiis et deliciis circumferunt impij internum tortorem conscientiam, a qua roduntur, lacerantur, ac tam dire cruciuntur, ut inter omnes hujus mundi poenas nulla gravior videatur illa, quam a conscientia sua perferunt peccatores: *inter omnes tribulationes humanae vitae nulla est major tribulatio, quam conscientia delictorum* (S. Aug. in ps. 45). Quod roo esse carnifex, id peccatori est conscientia: hoc tamen discrimine, quod ille mortale corpus laceret et cruentet, ista vero immortalem animam flagellet et torqueat. Nec credas, levia esse supplicia, quae impio scelerata infligit conscientia: haec etenim est occultus tortor, qui intus animum dirissime flagellat, et a quo peccatores in animo gravius, quam rei in corpore vapulant. Imo nulla poena gravior, inquit divus Ambrosius, quam quae a domestico illo carnifice peccatoribus infligitur; mallent enim mortem obire, quam cruciamenta a crudeli hoc tortore causata diu perferre: *quae poena gravior est, quam interioris vulnus conscientiae? Nonne hoc magis fugiendum est, quam mors?* (Off. 3). Tanta in multis peccatores interni illius tortoris fuit tyrannis, saevitia tanta, ut aliqui tam immanes cruciatus ferre non valentes laqueo se suspendierint; alii ense pectus transfixerint; in altas abyssos se praecipites dederint alii; et alii propriis adherint iudices, suaque eis manifestarint crimina, rogantes, ut cito mortis sententiam dicerent: arbitrati ipsius suavius futurum semel cruenta carnificis manu perire, quam inter continuis praeve conscientiae cruciatus

diu vivere. Nec mirum si mortem appetierint hujusmodi viri, quia vita eorum ipsa morte erat amarior, imo et mors continua erat. Hoc de seipso confessus est Tiberius; qui cum continuis conscientia morsibus intus laceraretur, mortem sibi optavit; addens se quotidie mori, ob gravia quae a conscientia patiebatur tormenta: *Dii me perclant, quem quotidie perire sentio.* Hoc idem confessus est Flaccus, de quo refert Philo, quod dicere solitus esset, se ob cruentos conscientiae cruciatus quotidie mori: *jam in horas praemior, multas substinens mortes ante ultimam.* Hoc, et plurimi faterentur peccatores, si verum dicere vellent: conscientiam enim circumgestant veluti dirum carnifex, qui eos continue lanat, flagellat, et ad ultimas angustias redigit: *tribulatio, et angustia in omnem animam hominis operantis malum* (Rom. 2, 9). O formidandum carnifex, quo nullus adversus peccatores in hoc mundo saevior! *et qui in illos dirius et acerbius saevit in inferno.*

2. Moriuntur criminum conscii, moriuntur complices, moriuntur omnes in hoc mundo: at vermis conscientiae non moritur; usque in aeternum in corde impii vivet, ut illum torqueat: hic erit carnifex perpetuus, a quo peccator dilaniabitur, discerpetur, et crudeliter semper torquebitur: *ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur* (Marc. 9, 44). Dum impiorum corpora sempiternis cremabuntur ignibus, carnifex conscientia corda eorum suo modo cruciabit; illosque ita torquebit, ut in desperatissimam rabiem eos agat. Seva conscientia in cujusque memoriam revocabit quaecumque illi dolorem et mororem causare poterunt. Cuique eorum exprobrabit, intus dicens; o stulte, potuisses si voluisses, momentaneo labore aeternam gloriam tibi comparare, et noluisti. O insensate, pro volatili gloriae fumo et pro foedissima carnis voluptate immensas dignitates et immortales perdidisti voluptates. Praedixi, monui, vellicavi, nihil profeci: et quia monitis meis obtemperare renuisti, procul nunc a te honores et voluptates beatorum, ad quas omnis tibi interceptus est aditus. O sceleratissime, damnatus es, quia damnari voluisti; cruciarius, quia tuos tibi parasti cruciatus; a vultu Dei projectus es, quia te-

ipsum ab illo avertisti; non aliena, sed tua culpa periisti. Clama, ulula quantum volueris, nunquam ad coeleste regnum intrabis; in aeternum in mediis tartari ignibus cruciaberis. Hæ sunt cogitationes, a quibus cruciabantur impii in inferno; hic est vermis, a quo indesinenter rodentur, et carnifex, a quo in sempiternum torquebuntur. Dum in hoc mundo vivit peccator, oblatrantis conscientiae morsus declinare, aut delinire conatur, nunc legendo, nunc confabulando; jam labore, jam somno; modo ludis, modo comensationibus. At in inferno nulla ei erit quies, nullus somnus, comensationes nulla, nulla ludorum genera, nullaque consolatio: diu noctuque ab interno conscientiae laniabitur carnifex, qui in aeternum illum cruciabit: *vermis eorum non morietur* (Is. 66, 25). Finxere poetae, Titium insano amore captum, ad inferos damnatum, ubi assiduo morsu vultur viscera ejus depascitur; *nec fibris requies datur ulla renatis* (Virg. 6 Æneid). Quod fabulosum figmentum ad mores traducit Macrobius, dicens, per vulturem immortale jecur rodentem, intellexisse poetas *malæ conscientie tormenta*, quæ immortalia et aeterna sunt: iis etenim semper laniantur et cruciantur damnati: hic est vermis, a quo intus semper roduntur; hic est internus carnifex, a quo aeternum duratura iis supplicia infinguntur. O quales et quantos ab hoc carnifice cruciatus in inferno perferunt damnati! Quis similibus non timeat addici suppliciiis? Timeo, trepidate, et fortiter laborate, ut ab illo torture causata supplicia declinetis. Quod ut facere valeatis, omne peccatum a vobis procul pellite. *Deponentes omne pondus et circumstans peccatum* (Heb. 12, 2). Tollite peccatum e medio vestri, et itidem tortorem hunc tolletis. De juvene quodam refert Savonarola quod cum subita et inopinata morte corruerit, corpus aperiunt medici, rimantur jecur, pulmones, splenem, nilque vitii invenientes, intima cordis scrutantur, in quo vermem rodentem inveniunt, qui in amarum succum ex cepis, alisque expressum conjectus, statim expiravit. Conscientia mala vermis est intus rodens et excarnificans: *vermes cru-deles mordebunt intima cordis* (S. Bernardin. *de anima* 1, 5); ut autem hic vermis extingatur, amaro doloris et poenitentiae

succo, seu amarum poenitentiae lacrymis est aspergendus. O si sciremus, quam crudelis sit ille conscientiae tortor! Certe deponeremus onus peccati, amarum lacrymis vermem illum extingueremus; ac dura quavis poenitentiae opera hilari animo suscipereamus, ut tam immanis tortoris saevitiam evaderemus. Vel forte, saniori adherentes consilio, immani hoc verme et crudeli illo tortore ut medico uteremur ad sanandas animae nostrae infirmitates. Conscientiam pravam non solum testem, iudicem et tortorem esse dicit S. Chrysostomus, verum etiam medicum optimum, qui non cessat sua apponere medicamenta, quamvis a peccatoribus saepe repellantur; *quasi medicus optimus, non cessat sua medicamenta apponere, et si semel depellatur, neque sic desistit, sed continuam curam gerit* (ho. 17 in Gen.). Tortorem hunc in medicum assumite, cumque internis vos stimulis cruciabit, his stimulis liberari: quod ut faciam, onus peccati deponam, mea omnia confitebor scelera, amarum veri doloris lacrymis ea delebo, ac aeternum iis valedicam. Hoc si agatis, conscientia non vos accusabit nunc et in hora mortis, non condemnabit vos nunc et in die iudicii, nec vos nunc et in inferno quomodocumque torquebit; quin contra nunc et in morte pro vobis testimonium dicit, nunc et in formidando Dei iudicio per vobis stabit, nec unquam saevi in vos tortoris fungetur officio, sed internis in aeternum vos consolationibus et deliciis afficiet. Amen.

DOMINICA QUINTA POST EPIPHANIAM.

DE SOCIETATE MALORUM.

Sinite utraque crescere usque ad messem (Matth. 13, 30).

Præclaram nec non utilissimam in hodierno Evangelio Christus proponit parabolam de homine quodam, qui bonum

semen in agro suo seminaverat. Cumque ad illum venissent servi ejus dicentes, inimicum hominem supereminasse zizania, ac ab eo petiissent, an gratum sibi foret, si ipsi colligerent zizania; *vis, imus, et colligimus ea?* respondit ille; *non; ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem.* Hæc zizaniorum cum bono semine commixtio, denotat haud dubie malorum hominum cum justis et probis in hoc mundo admixtionem. Vult enim Deus improbos et peccatores hic cum probis crescere usque ad messem, seu usque ad extremi iudicii diem in quo terribilis flet separatio zizaniorum a bono semine, jubebitque Deus, ut zizania, seu peccatores in fasciculos ligati in infernum comburendi projiciantur; *alligate ea in fasciculos ad comburendum.* De terribili hac improborum a probis separatione, quæ in die iudicii fiet, non est modo dicendum; solummodo de eorum societate et mixtura in præsenti vita, dum simul vivunt et crescunt usque ad messem. Ave.

Triplex magnus Dei est ager (1); cœlum scilicet, infernus, et iste mundus sublunaris. *In cœlo* nonnisi bonum semen; *in inferno* nonnisi malum, *et in isto mundo* bonum semen habetur mixtum zizaniis. In cœlo nonnisi boni et sancti, quia in cœlestem patriam non intrat quid coinquinatum; *non intrabit in eam aliquid coinquinatum* (Apoc. 21, 27). In inferno, nonnisi mali, quia non boni, sed mali in infernum aeternum cruciandi mittuntur. *Ibunt hi in supplicium aeternum* (Matth. 25, 46). Hoc tandem in mundo boni sunt malis permixti, quia in eadem civitate, in eadem familia, imo et in eadem domo inveniri solent humiles et superbi, casti et luxuriosi, benefici

(1) Cum nomen *agri* ideam exhibeat loci, qui coli et ex quo fructus percipi potest, ejusmodi non sunt neque cœlum, quod potius horreo comparatur in Evangelio, neque infernum, ubi sempiternus error inhabitat; ideo hoc loco dicendum videtur, triplex esse magnus Dei dominium, vel regnum. Quamvis enim omnia Dei sunt, et ubique regnet et dominetur, speciatim vero Deus in cœlo regnat sua bonitate, in inferno sua justitia, in mundo bonitate simul et justitia.

et malefici, boni et mali, quos Deus simul vivere et simul crescere sinit; *sinite utraque crescere, usque ad messem*. Ex illa bonorum cum malis in hoc mundo commixtione occasionem summam tres proponendi quaestiones, quarum resolutio totam istius concionis materiam subministrabit. *Prima* est, cur Deus malos hic in terris diu vivere sinat? *Secunda*, cur Deus malos in bonis permixtos esse velit? *Tertia*, quomodo se gerere debeant boni, qui hic inter malos mixti vivunt.

I PARS.

Cur Deus malos in hoc mundo diu vivere sinat?

Quod dixerunt et voluerunt servi, de quibus in hoc Evangelio, de zizaniis, hoc idem dixerunt et voluerunt, dicunt et volunt etiamnum multi viri pii, qui nimio succensi zelo, omnia zizania, seu omnes peccatores eradicare, et de hoc mundo tollere vellent. Vix capere poterat Habacuc propheta, quomodo Deus, qui peccatores odit, eos tamen in hoc mundo diu vivere pateretur, et ideo Deum alloquens dicebat: *quare respicis super iniqua agentes, et taces decorante impio justiore se?* (1, 13). Nonne ipse vates regius aegre pati videbatur, quod peccatores in hoc mundo diu viverent, ac in eo gloriarentur? Nonne ad Deum clamabat, *usquequo peccatores, Domine, usquequo peccatores gloriantur?* (Ps. 93. 3). Eadem aliorum multorum sanctitate illustrium virorum fuit querela, Deus tamen peccatores in hoc mundo diu vivere saepe sinit propter graves rationes: *prima* est ut clementiam suam commendet; *secunda*, ut iustitiam suam manifestet; *tertia*, ut potentiam suam patefaciat.

1. Narrat S. Dionysius Carpum (in ep. ad Demoph.), quemdam, ardentem succensum zelo a Deo pluries enixe petiisse, ut duos quosdam pessimos viros e medio tolleret et occideret. Ut autem Christus ei demonstraret, quam inordinatus esset ejus zelus, per somnium ei apparuit eique manifestavit ingentem hiatum, in cujus ore suspensi erant duo illi magni peccatores tremantes, ad quos

ascendebant immanes ex hiatu serpentes, ut eos involverent, eosque secum in barathrum traherent; Carpus autem suo accensus zelo gaudebat, quod duo hi peccatores in imminenti versarentur ruinae periculo, et quasi dolebat, quod mox in barathrum non deciderent. Tum sursum vertens oculos, vidit Christum suam porrigentem illis dexteram, ac dicentem, se paratum ad sanguinem etiam pro immanibus hisce peccatoribus rursus fundendum; *paratus sum rursus salutis hominum causa mortem perpeti*. Ecce quam diversa sint Dei et hominum judicia; multi enim homines optarent, ut mox perirent famosi quique peccatores. Cur, inquit, sinit Deus iniquum illum iudicem in hoc mundo vivere? Cur non e medio tollit hunc usurarium, qui viduarum et pupillarum bona quotidie auferit? Cur tot impudicos, tot sacrilegos, totque alios peccatores, igne et coelo misso, non absumit, et ad tartara mergit? Sic ratiocinari solent homines; verum non sic ratiocinatur Deus: ipse enim tanta clementia, ut peccatores perdere nolit mox ut in grave aliquid peccatum inciderunt. Vult, sciant homines, tantam esse suam clementiam, ut non solum illos non perdat mox ut peccaverint, verum et paratus sit ad sanguinem suum pro illorum salute rursus fundendum. Majore Deus in homines, quam in angelos peccantes utitur clementia; mox enim ut peccaverunt angeli, e caelo ejecti sunt et in infernum praecipitati. Quoad homines peccantes major est Dei clementia, quia eos non statim interimere, nec statim interficere solet; eos diu vivere saepe sinit, ut det iis spatium poenitentiae. Sicut enim sancta mater Ecclesia, ut suam in peccatores manifestet clementiam, eos excommunicatione non ferit, quin prius eos bis, ter, vel pluries monnerit, ita clementissimus Deus non subito procedit ad damnationem impiorum; atque ut suam in illos manifestet clementiam, eis longiorem vitam saepe tribuit, eosque per se, per angelos, et per concionatores pluries monet, antequam aeternae damnationis excommunicatione feriat. Non ergo sine ratione Deus peccatores in hoc mundo diu vivere sinit, cum hoc faciat ad ostendendam clementiam suam, ac etiam ad manifestandam iustitiam suam.

2. Si quotiescumque quis in grave peccatum incidit, Deus in infernum mox illum detruderet, non deessent qui dicerent; severa nimis Dei est iustitia; Deus, qui novit ponarum infernalium atrocitatem et aeternitatem, nimis severe agit in homines infirmos; ipse qui novit figmentum nostrum, non tam cito plecteret deberet homines peccantes. Propterea Deus, ut hominum obturet ora, utque suam manifestet justitiam, seu ut sciant et dicant omnes eum justissime damnare malos, non illos ex hoc mundo eripit et ad inferni supplicia condemnat mox ut in gravia peccata ceciderunt; eos aliquandiu, et sæpe diu vivere sinit, ut convertantur. Sterilem et infructuosam ficem non mox succidi imperavit Christus, tribus annis expectavit, ut viderent et faterentur omnes, eam merito succidendam, cum jam a tribus annis nullos fructus odidisset. *Ecce tres anni sunt, ex quo venio querens fructum in ficulnea hac, et non invenio: succide ergo illam* (Luc. 12). Sic sinit Deus arbores infructuosas, seu homines per peccatum steriles diu in hoc mundo vivere, ut quisque dicat, cum damnantur, juste damnari, nec de Deo conqueri posse, quia Deus dedit eis tempus penitentiae, qui si penitentiam non egerunt, non per Deum, sed per ipsos stetit. Deus ergo peccatoribus longevitatem concedit, ut suam manifestet justitiam, *ac etiam ut potentiam suam patefaciat.*

3. Sinite eos crescere, inquit Deus; quousque vero illos crescere sines Domino? *usque ad messes*, inquit, seu usque ad mortem. Si enim ante mortem conversi minime fuerint, tunc eos de terra viventium eradicari jubet; quumque antea clementiam suam ostenderit expectando eos ad penitentiam, postea suam patefaciet potentiam gravissimis eos afficiendo suppliciis. Si principi cuidam nunties, apros aut cervos esse in proxima silva, non illico ad venationem et ad prædam se accingere solet; ait enim, sinite eos comedere et vagari, quantum voluerint; nostras non effugient manus, quia spatiosa est terra nostra, nec extra illam discedent; suo tempore expandemus retia nostra, eosque capiemus et mactabimus. Pari modo, novit Deus innumeros in mundo esse peccatores, quorum mores ferini

et belluini; scit ipse eos fertilem Ecclesiae agrum vastare, nec tamen mox illos e medio tollit; sinit eos vivere, crescere, et impinguari. Saltent, ludant, iniqua gerant, quantum volent, tacet Deus; tandem aliquando exurget, utque suam ostendat potentiam, illos dirissime plectet. Sua tandem Deus expandet retia, ut illos capiat, *expandam super eos rete meum* (Osee 7, 12), et postquam in interitu eos ceperit, potentiam suam patefaciet mergendo eos in infernum, dirissimisque eos suppliciis afficiendo. Criticus quidam et mordax vir, nomine Eupolus, in ipsum etiam Alcibiadem, Atheniensium principem, mordacissimos versus componere et pervulgare pertentarat. Acceptam ab hujusmodi viro injuriam aliquandiu dissimulavit princeps; tandem die quadam deprehensus Eupolus, in mare demersus est jussu principis, dicentis; *tu me in scena sæpe mersisti, Eupole: ego te semel mergam* (Chavass. lib. prud. 2, 7). Deus peccatori, a quo, tandiu læsus est, idem aliquando dicet. O impie, inquiet Deus, tu me sæpe in hac mundi scena mersisti: tu me pluries blasphemias aliisque injuriis affecisti, tu in me gravia perpetrasti crimina, et tacui, patiens fui, meaque clementiæ tibi semper magna testimonia exhibui. Jamvero quia clementiæ beneficia despexisti, jam advocabo potentiam meam, ut te dire plectat; jam te in infernum mergam, æternum cruciandum. O peccatores, ad Dei clementiam nunc advolate: vobis præsto est, sua vobis nunc offert beneficia. Clementissimus ille Pater vos modo ad penitentiam vocat, gratiam conversionis vobis non denegat; gratiam et gloriam vobis pollicetur, si ad eum venire et converti velitis; ergo derelinquite vias vestras, et ad Deum convertimini. Ne oblata vobis a Deo gratia abutamini; convertimini, dum clementiæ divinæ sol vobis luget; quia si ante mortem non convertamini, non effugietis manus Dei; vos ipsi experiemini quomodo potentissima manu sua vos in inferno plectet et cruciabit. Septem fratrum Machabeorum minimus Antiocho, cujus imperio necabatur, dicebat: *Tu vero, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei* (2 Mach. 7). Hoc idem vobis dico, peccatores: non sine causa vos Deus in hoc

mundo diu vivere sinit; hoc sane permittit, ut clementiam et iustitiam suam vobis in presens patefaciat; si iis abutamini, non effugietis manus ejus, quia est alia causa, propter quam vos hic diu vivere permittit, ut scilicet potentiam suam manifestet, utque dirius vos puniat in inferno, si modo clementia ejus abutamini. Ecce rationes, propter quas Deus peccatores in hoc saeculo diu vivere sinit. Videamus, *cur Deus peccatores simul cum justis vivere velit?*

II PARS.

Cur Deus malos bonis commixtos esse velit?

Sicut in alio saeculo boni a malis sunt separati, magnumque inter utrosque intercedit chaos, ita et congruum videretur, ut etiamnum mali cum bonis haud essent mixti, sed invicem separati viverent, *tum* ut mali bonos ad iniqua non traherent, *tum* ut quisque nosceret, qui sunt boni et qui mali; qui amici Dei et qui ejus inimici, qui ad caelestia regna vocandi et qui aeternis suppliciis adjudicandi. Deus tamen, qui prima ratio est, a qua omnia regi debent, aequissime ordinavit bonos in hoc mundo simul cum malis mixtos vivere, 1. ut per bonos mali convertantur; 2. ut per malos boni exerceantur; 3. ut qui inter malos boni perseveraverint, gloriosius coronentur.

1. Fieri potest, ut qui mali sunt, boni fiant et ad Deum convertantur: *Fieri potest, ut qui hodie sunt sicania, cras sint frumentum* (S. Aug. ser. 46 de div.). Homines peccatores non sunt similes angelis peccantibus, qui immobiliter suo peccato adhaeserunt; possunt enim, quantumvis gravibus inquinati peccatis, ab his surgere et ad Deum converti, quamdiu in hoc saeculo vivunt. Hoc quidem possunt peccatores, et revera saepe fit, ut qui mali erant, boni fiant et ad Deum convertantur: unde ait Doctor Seraphicus: *O quot mali jam hic sunt, qui si modo tollerentur, damnarentur: qui forsitan cito boni erunt, et salcabuntur* (Serm. 2 Dom. 4 p. Ep.). Vult autem Deus et ardentem

desiderat, ut convertantur peccatores a vitis suis pessimis; nec enim vult Deus mortem impii, *sed ut convertatur impius a via sua et vivat* (Exech. 33, 11). Et ideo impios cum bonis mixtos vivere sinit, ut exemplis, monitis et consiliis bonorum ad recte vivendum et ad morum conversionem perducantur. Certum est, quod unum ex mediis efficacioribus ad conversionem impiorum est conversatio eorum cum viris sanctis et piis: *Ad conversionem malorum multum prosunt exempla sanctorum*. Ita efficax habendum illud medium, ut dicat S. Gregorius, quod nullus peccator convertetur, nisi exemplis bonorum ad conversionem alliceretur: *Nunquam peccatores ad lamentum penitentiae redirent, si nulla bonorum essent exempla, quae eorum mentes traherent*. Et ideo Deus bonos malis mixtos esse in hoc mundo vult, ut mali bonorum exemplis et verbis ad morum conversionem adducantur. Non vult Deus, ut boni malorum exemplo ad malum declinent; verum ut mali bonorum exemplo ad surgendum a peccato et ad bene agendum alliciantur. Ecce, o peccatores, quas pietatis cogitationes cogitet Deus, cum in medio justorum vos vivere sinit: vult ut eorum verbis et exemplis ad conversionem, ad meliorem vitam frugem veniatis. Hoc agite, quod intendit Deus: convertimini a viis vestris pessimis: redite ad cor, et ablegatis peccatis vestris, vitam et mores in melius immutate. Convertimini, dum vos misericorditer Deus justorum verbis et exemplis ad conversionem adducit. Deus autem malos in hac vita simul cum bonis mixtos relinquit ad hoc etiam ut per malos boni exerceantur.

2. *Omnis malus, aut ideo vivit, ut corrigatur: aut ideo vivit, ut per eum bonus exerceatur* (August. in Psal. 54). Non vult Deus ut viri justi et boni in hoc mundo sint segnes, desides, delicati, et voluptatibus dediti; imo vult ut fortiter laborent, viriliter adversus salutis hostes decerent, ac variis adversitatibus et persecutionibus exerceantur: *Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur* (2. Tim. 3, 12). Vult Deus, ut justis salventur afflictionibus multis, tribulationibus multis, persecutionibus multis: *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei* (Act. 14, 12).

Si autem iusti cum solis iustis et bonis in hoc mundo viverent, ab iis non tribularentur, nec persecutionem paterentur: quare voluit Deus bonos cum malis mixtos in hoc mundo vivere, ut iusti a mali alligerentur et exerceantur. Mali saepe obsunt bonis in hoc mundo, quia pravis suis exemplis eos ad peccandum alliciunt: at eis etiam prosunt. Sicut voluit Deus, ut major serviret minori, Esau videlicet Jacobo; ita et vult, ut mali qui nunc dominari solent, serviant bonis: non quidem iis ministrando, iisque se subdendo, verum eos probando et persecutionibus exercendo: *Non obsequendo, sed persequendo* (Aug. ser. 78 de tem.). Quomodo limæ, vel mallei auro, quomodo molæ serviunt tritico; quomodo panibus coquendis fornalia: quomodo in fornace aurificis palea servit auro, ubi palea consumitur, aurum probatur; ita, inquit D. Augustinus, mali bonis hic in terris prosunt *non obsequendo, sed persequendo*. Sic profuere Stephano Judæi qui illum lapidibus obruerunt: sic profuit apostolorum principi Nero, cum illum cruci affigi imperavit; sic beato Laurentio profuit iniquus Valerianus, cum illum ad ignis supplicium condemnavit; sic omnibus martyribus profuere tyranni; et sic omnibus bonis prosunt mali. Illi prosunt odio, invidia, detractionibus, contumeliis, maledictis, et omnibus injuriis, quibus eos afficiunt: quia his omnibus eos probant et exercent, dantque eis occasionem in virtute proficiendi, magnoque gloriæ gradus in cælo comparandi. Et ideo vult Deus bonos in mundo malis mixtos vivere, ut scilicet a malis exerceantur et persecutionem patiantur, ac inde occasionem proficiendi sumant. Certum est, quod marcescat et torpeat sine adversario virtus, quodque non cognoscatur militis fortitudo tempore pacis; ut ergo probet Deus quanta sit bonorum patientia, quanta fortitudo, quanta constantia, quanta in sui obsequio fidelitas, eos inter malos vivere sinit, ut ab illis probentur et exercentur. Magni olim et perennes fuere conflictus Lacedæmonas inter et Romanos; coacto tamen die quadam Senatu romano ad deliberandum, utrum Lacedæmon a Romanis diruenda et solo æquanda esset, prohibuit Senatus ne dirueretur, eamque servandam statuit; ne si semel solo æquata esset,

torperent juvenes romani, quorum virtuti et fortitudini probandæ et exercendæ utilissima erat Lacedæmon: *Juvenum cotem ne destruas, neve tollas*. Sic Deus non vult, ut mali proptinus ex hoc mundo tollantur; vult bonos inter eos vivere, ut ab iis probentur et exercentur. Ecce, o viri iusti, quo sine vos Deus peccatoribus commixtos in hoc mundo vivere sinit. Ejus in hoc adorate providentiam et peccatores inspicite tamquam homines a Deo missos, ut persecutionibus suis vos exercent, probent et cælo dignos efficiant. Diligite eos, qui vos persequuntur; state fortes in medio tribulationum a peccatoribus immissarum, cum hoc Deus velit et a vobis exigit. Ad hæc perpendite quod vult etiam Deus malos bonis permixtos degere; *ut si boni inter malos recte vivant, gloriosius in cælo coronentur*.

3. Non est mirum, nec magna gloria, magnoque præmio dignum, quod vir aliunde bonus pie vivat in familia quadam religiosa et sancta, vel in pio quodam alio personarum cœtu, in quo omnes pie vivere solent: quia qui inter pios versantur et vivunt, non nisi pietatis exempla et urgentia ad pietatem motiva vident. Quod autem Job in terra Hus innocentiam servet; quod quis inter superbos sit humilis, inter iracundos mitis, inter libidinosos castus, fidelis inter infideles et inter impios justus; hoc mirum, hoc portentosum, hoc gloria et honore dignum; quare vult Deus, justos cum impiis mixtos vivere, ut inter illos pie vivant; ut in justitiâ strenue perseverent; ac deinde gloriosius in cælo coronentur. Boni, qui inter bonos solummodo versantur, extra occasionem peccandi vivunt; cum autem inter malos versantur, habent occasionem male agendi, si velint; Dei mandata transgredi possunt, si velint; imo et ad ea violanda multis alliciuntur. Ideo si illa non violent, et si in injustitiâ perseverent, multis præmiis in cælo donandi sunt: *Qui potuit transgredi et non est transgressus, facere mala et non fecit; ideo stabilita sunt bona illius in Domino* (Eccli. 31, 10). Hac de causa Deus bonos in hoc mundo cum iniquis mixtos relinquit ut inter eos recte viventes gloriosius in cælo coronari mereantur. Sic ergo, o iusti, inter peccatores vivite, ut glorio-

siorem in caelo coronam vobis comparare valeatis. Eoae cur malos bonis commixtos velit Deus. Videamus nunc, *quomodo se gerere debeant boni, qui inter malos mixti conversantur.*

III PARS.

Quomodo se gerere debeant boni, qui inter malos mixti vivunt.

Illi, quibus nulla res est cum malis et impiis, quantum fas erit, cum iis societatem inire non debent, quia *qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea* (Ecl. 13). Et certe difficile est, ut quis cum malis familiariter diu vivat, quin malus fiat et pervertatur; *cum perverso perverteris* (Ps. 17). Quid de viris apostolicis et de omnibus, qui ex officio, ex statu et conditione sua, vel etiam ex quadam necessitate cum malis et impiis versari quasi coguntur? Quid de filiisfamilias, quorum patres, matres et fratres, cum quibus quotidie versantur, a semitis justitiae deviant? Quid de causidicis, qui in eodem foro vivunt, in quo plurimos a jure et justitia quotidie aberrantes vident? Quid de bonis civibus, qui in eadem civitate cum propinquis, amicis, aliisque multis iniqua gerentibus morantur? Quomodo se gerere debent isti et alii boni, qui cum malis commixti vivunt? Isti sane debent 1. *lucere iis* verbo et exemplo; 2. *cavere*, ne et ipsi mali fiant; 3. *fugere*, si periculum casus prevideant.

1. Apostolos toti mundo lucere voluit Christus: *Vos, ait eis, estis lux mundi* (Marc. 5); idest, a me vocati estis, ut sitis lux mundi; et revera lux mundi eritis, si meae vocationi et voluntati respondeatis, meaeque gratiae, ut par est, cooperemini. Non uni dumtaxat, aut alteri civitati, sed toti mundo Christus eos virtutibus et exemplis lucere optavit; ac ita lucere, ut verbis, exemplis et bonis operibus homines a vitiis revocarent, et ad Deum laudandum excitarent. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent*

Patrem vestrum, qui in caelis est (Matt. 5, 16). Sicut autem voluit Christus, ut Apostoli toti illucescerent orbi, eumque errorum et vitiorum tenebris obscuratum vitae suae exemplis illuminarent, ita vult Deus, ut viri boni, qui in urbibus, in pagis et in domibus particularibus inter malos morantur, illis luceant sanctis operibus, piisque vitae exemplis. Vult Deus, ut quilibet vir probus in medio perversorum et impiorum sit similis probis illis viris, quibus D. Paulus ait: *Omnia facite sine murmurationibus et haesitationibus, ut sitis sine querela et simplices filii Dei, sine reprehensione, in medio nationis pravae et perversae: inter quos luceatis, sicut luminaria in mundo* (ad Phil. 2, 14). Vult, inquam, ut qui boni sunt, omnia quae ad vitam christianam spectant, faciant sine ulla mora et murmuratione; ac ita perfecte vivant, ut inter malos et perversos commorantes, nullam querelae et reprehensionis causam dent: ac iis veluti fulgentissima luminaria verbis et exemplis suis luceant. Videte, quales D. Paulus esse voluerit sui temporis christianos, qui tunc in medio Gentilium, hominumque omnibus vitiis deditorum vivebant; attendite, quomodo eos se gerere optaverit. Jam eos hortatur, ut omnia ad perversorum, cum quibus versantur, aedificationem faciant: *Omnia ad aedificationem fiant* (1. Cor. 14, 26). Nunc eos rogat, ut nullus sermo malus ex illorum ore prodeat; ut talia verba proferant, quae adstantes ad bonum perficiendum moveant et audientes ad divinam gratiam obtinendam alliciant: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat; sed si quis bonus ad aedificationem fidei, ut dei gratiam audientibus* (Eph. 4, 29). Jam ab iis petit, ut malis, cum quibus commorantur, placeant non in destructionem, sed in aedificationem: *Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad aedificationem* (Rom. 15, 2). Semper tandem ab iis postulat, ut omnia ad malorum aedificationem faciant, ac pie vitae exemplis iis luceant. *Quae pacis sunt, sectemur; et quae edificationis sunt, in invicem custodiamus* (Rom. 14, 19). Sic sic gerere se debent viri probi, qui cum perversis et peccatoribus commorantur; omnia ad eorum aedificationem facere debent; ac ita vivere, ut verbis, bonis

operibus et exemplis luceant, eosque ad recte vivendum alligant: *Boni autem qui inter malos morantur, debent etiam cavere ne ab illis corrumpantur.*

2. Dum boni coram malis lucere debent, etiam caveant oportet, ne et ipsi mali fiant; cum ii magna facilitate male agere discant qui cum malis commiscuntur. *Commixti sunt inter gentes, et didicerunt opera eorum* (Ps. 105). Natura nostra ad malum proclivis est, tentat diabolus, trahunt passiones et inordinati animi motus; nil tamen fortius ad peccatum allicit, quam prava malorum exempla: propterea quisque sollicitus cavere debet, ne cum malis vivens, malus fiat et opera eorum discat. Heu! quot videmus juvenes, qui cum antea ambularent in innocentia cordis sui, nebulonum et pravorum familiarum conversatione facti sunt blasphemii, libidinosi et pluribus vitiiis dediti? Quot vidimus viros apostolicos, qui postquam sancto succensi salutis animarum desiderio cum malis aliquamdiu versati sunt, cum malis mali et cum perversis perversi effecti sunt? Nonne vidimus nonnunquam concionatores et confessarios, qui habebantur veluti novi apostoli ad salvandas gentes missi, qui dum aliorum conversioni laborarent, ad gravia ipsimet peccata declinarunt? Cavete et vos qui in eadem urbe, ac etiam in eadem domo cum peccatoribus commoramini, ne in similia cadatis; cavete, ne discatis facere sicut et illi, et ne pravis eorum exemplis ad iniqua ducamini. Nonne Judas apostolus inter bonos malus factus est? Quanto magis cavere debent alii, ne inter malos mali fiant! Heu! quoties *obscuratum est aurum, mutatus est color optimus*? (Thr. 4, 1). Quoties viri aurei, coelestes et quasi divini, conversatione malorum facti sunt per peccatum turpes, vilissimi et celo indigni? Cavete ergo a fermento Pharisæorum; cavete a conversatione malorum, in qua est fermentum quoddam peccati, a quo mores vestri corrumpentur, ni solliciti caveatis. O quam infelices, qui animæ suæ jacturam faciunt, dum aliorum salutem incumbunt! Quam miseri, qui dum alios ad bene agendum vocant, seipsos in vitiorum barathrum precipitant! Hi sunt similes facibus accensis, quæ dum aliis lucent, seipsas absument. Hi etiam similes videntur

navibus, quæ homines quidem ad portum vehunt; ipsæ in procelloso mari remanent, ubi sæpe naufragium patiuntur, et usque ad ima merguntur. Cavete, ne his similes fiatis, cavete, ne inter malos mali evadatis. Ad hæc boni non solum cavere debent, ne inter malos mali fiant, *etiam fugere tenentur, si periculum casus prævideant.*

3. Charitas bene ordinata incipit a semetipso; nullus amor proximi, nullus zelus salutis animarum, nullaque ratio suadere debet, ut quis inter malos remaneat, si prævideat, se cum illis commorari non posse sine gravi salutis suæ discrimine (1). Quid enim homini charius esse debet, quam anima sua? Quid illi proderit, omnes mundi divitias, honores et delicias comparasse, si animæ suæ jacturam faciat. *Quid prodest homini, si unicum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* (Matth. 16, 26). Quid proderit homini, quod omnes alios salvet, si non salvetur et ipse? Stultus est, qui cum animæ suæ dispendio malorum societati adherere vult, etiam ut eorum salutem invigilet, ideo, o homo, *omnia si perdas, animam servare memento.* Et licet certus esses, te plurimos Christo lucrifacituros, si tamen prævideas te cum animæ tuæ discrimine alios salvaturum, a societate malorum, inter quos tuæ salutis imminet periculum, aufugere debes. Fuge ergo, dilecte mi, fuge hominum malorum consortium, si periculum casus prævideas. Cum Sodoman et Gomorrhiam incendio vastare voluit Deus, duo angeli ad Lot venerunt hortantur

(1) Qui vero et puro zelo et caritate proximi ducti inter malos commorantur, vix anquam suæ salutis periculum subeunt; adest enim Deus, qui etiam in mediis flammis vitiorum et passionum spiritus vitam et incolunitatem suis servis pro animarum salute laborantibus tribuit. Id vero summpere timendum ne falso zelo quis ducatur, de quo dicit S. Bernardus, quod zelus absque scientia (sive prudentia) errat; timendum ne caritati proximi miscetur quid proprii commodi, tantillum inanis gloriæ, vel superbiæ, vel presumptionis, neglecto orationis studio, ob quæ quis mereatur a Deo dereliqui aut minus potenter juvari: ex quo, ni fallor, magis quam a malorum consortio originem duxerunt, et hodieum ducunt nimis lugendi casus quorundam virorum, qui vite integritate præstabant et sancto zelo acti videbantur. N. E.

illum, ut in montem fugeret, ne et ipse simul cum aliis periret; *In monte saluum te fac, ne et tu simul pereas* (Gen. 19, 17). O fratres, tartareo incendio proximi sunt peccatores, cum quibus habitatis; si ergo prævideatis, periculum vobis inesse cadendi in peccatum, fugite et ab iis discedite, ne simul cum iis pereatis. Ascendente Christo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus, et *ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus*. Cur ibi est periculum, ubi Petrus, ubi ipse Christus? Respondet S. Ambrosius: *erat ibi Simon Petrus; sed erat pariter et proditor Judas*. Quasi dicat, ibi erant boni, at ibi etiam erat perfidus Judas, et ubi vel unus malus est, semper est periculum casus. Ne igitur, inquit idem Ambrosius, nos immisceamus impiorum consortio, ubi est ruinæ periculum. *Fugiamus perfidum, ne per unum plurimi fluctuemus* (lib. 4 in Luc.). O frater, scis, quod quotiescumque hujus vel illius personæ societatem inis, motus magnus fit in corde tuo, multisque variarum cogitationum agitaris fluctibus, ita ut in magno peccandi verseris periculo, fuge hujus personæ consortium. Nosti quod in hac et illa domo est aliquis Judas, aliquis perfidus, qui te ad malum instigat, fuge et hunc perfidum et hanc domum. Experientia tibi constat, quod quotiescumque cum hac persona loqueris, tentat te diabolus, tuæ excitantur passiones, ita ut quasi totus immergaris et ad peccatum traharis; fuge, fuge. Si enim ames periculum, peribis in illo, et si fugias periculum, proteget te Deus, gratis suis te forebit, et tandem æternam beatitudinem dabit. Amen.

DOMINICA SEXTA POST EPIPHANIAM.

DE RELIGIONE CATHOLICA.

Simile est regnum cœlorum grano sinapis (Matt. 13, 31).

Regnum cœlorum, quod in hodierno Evangelio grano sinapis simile dicitur, intelligitur haud dubie fides Christi, doctrina evangelica; vel quod idem est, religio catholica; quæ quidem in sui principio quasi granum sinapis extitit, ratione parvitatæ suæ; cum minima fuerit respectu idolatriæ et aliarum falsarum religionum, quæ tunc in toto terrarum orbe grassabantur. Sancta hæc religio, quæ a tenui initio cum Christo cœpit, successu temporis in immensam crevit molem et in universum mundum ramos suos extendit, ita ut in ea habitent et sub ramis ejus obumbrentur volucres cœli, id est, reges et principes, homines scientia et sensu sublimes, necnon viri sancti et electi ad cœlestes thronos sublimandi. De hac religione catholica, ad quam per Dei misericordiam vocati sumus, audire non erit injucundum, iis saltem qui eam æstimant, venerantur, diligunt et sedulo profitentur. De hac autem loquemur, non ut disputemus, non ut controversias instituamus; verum ut eam laudemus, extollamus et commendemus: utque ejus supra alias omnes sectas præminentiam et excellentiam patefaciamus. *Ace.*

Qui lutheranam, calvinianam et alias hoc ævo inductas in mundum religiones serio considerabit, eas falsas in se, iniquas in suis legibus et malas esse in sua institutione facile agnoscat. *Falsæ sunt*, quia non a Deo sunt, sed ab hominibus: quia erroribus, dolis et fraudibus plenæ, et quia in his nulla certa credendi regula, continua variatio doctrinæ, ac libertas credendi quod quisque voluerit. *Iniquæ sunt* in suis legibus, quia liberiori vite præbent aditum, bona opera evertunt, antiquas renovant hæreses: et omnes homines quantumvis